

УДК 657

РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ОБЛІКУ

THE ROLE OF OWN CAPITAL IN THE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE AND FEATURES OF ITS ACCOUNTING

ВОЛОШИНА В.О., студентка*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є обґрунтування ролі власного капіталу та особливостей обліку його складових за національними та міжнародними стандартами.

В статті розглянуто та досліджено значення та порядок обліку складових власного капіталу підприємства, представлено характеристику основних рахунків, визначено проблеми в обліку та важливість власного капіталу як окремої категорії. Зроблено висновок, що досконала система складання фінансової звітності повинна базуватись на достатньо деталізованій інформації по рахунках капіталу, для чого необхідним є застосування додаткових субрахунків або аналітики, пристосованої до особливостей діяльності підприємства. Необхідними елементами забезпечення формування достовірних даних для фінансової звітності є погодження розділів облікової політики відносно власного капіталу з іншими розділами.

Ключові слова: власний капітал, зареєстрований капітал, неоплачений капітал, додатковий капітал, капітал в дооцінках, резервний капітал, вилучений капітал, нерозподілений прибуток, непокритий збиток, звітність.

The purpose of the article is to substantiate the role of equity and the peculiarities of accounting for its components according to national and international standards.

The article considers and investigates the importance and procedure for accounting for equity components of the enterprise, presents the characteristics of the main accounts, identifies problems in accounting and the importance of equity as a separate category. It is concluded that a perfect system of financial reporting should be based on sufficiently detailed information on capital accounts, which requires the use of additional sub-accounts or analytics, adapted to the specifics of the enterprise. Necessary elements to ensure the formation of reliable data for financial reporting are the coordination of sections of accounting policies for equity with other sections.

Key words: equity, registered capital, unpaid capital, additional capital, capital in revaluations, reserve capital, withdrawn capital, retained earnings, uncovered loss, reporting.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Процес функціонування будь-якого підприємства залежить від ефективного управління власним капіталом та його структури. Сформований власний капітал – це фінансова основа діяльності кожного підприємства. Він являється одним із найважливіших фінансових показників, адже є безстроковою та початковою основою фінансування діяльності підприємства, крім того джерелом погашення збитків. Власний капітал характеризує ступінь фінансової самостійності, фінансової потужності, а також ступінь кредитоспроможності підприємства. Управління власним капіталом сприяє ефективній діяльності підприємства, збільшення прибутку та підвищення конкурентних переваг підприємства.

Процес інвестування власного капіталу та залучення позикових коштів для отримання прибутку лежить в основі фінансової діяльності усіх суб'єктів підприємництва. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

формування добробуту його власників. Адаже власний капітал підприємства є головним вимірником його ринкової вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку власного капіталу досліджували такі вчені-економісти як: Голов С.Ф. [5], Скирпан О.П., Палюх М.С. [4], Скоробагатова Н.Є. [3], Давидюк Т.В. [6], Шара Є.Ю. [7], Акімова Н.С. [8] та інші. Незважаючи на те, що власний капітал як економічна категорія використовується досить часто, багато питань методики його обліку залишаються дискусійними. Актуальним є дослідження порядку обліку власного капіталу підприємства за П(С)БО та МСФЗ й усунення недоліків в його організації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування ролі власного капіталу та особливостей обліку його складових за національними та міжнародними стандартами.

Викладення матеріалу. Роль власного капіталу була вагомим ще більше 2000 років тому. Перший науковий аналіз капіталу зробив давньогрецький мислитель Арістотель, який розглядав капітал через призму багатства та, аналізуючи його сутнісні ознаки, зробив висновок, що ця категорія поділяється на два види.

Сьогодні ж, відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – це частина в активах підприємства, що лишається після вирахування його зобов'язань [1].

Українські стандарти передбачають обчислення власного капіталу шляхом зменшення вартості активів на суму зобов'язань підприємства на звітну дату. Загалом така послідовність відповідає МСФЗ, оскільки згідно з п. 4.4 Концептуальної основи капітал визначається як частка в активах підприємства, яка залишається після того, як будуть погашені всі його зобов'язання. Проте, на відміну від П(С)БО, міжнародні стандарти трактують власний капітал як чистий капітал або чисті активи суб'єкта господарювання, адже вони є базовим джерелом фінансування.

Власний капітал – це основа для початку діяльності підприємства й подальших господарських і виробничих процесів, а також один з найбільш істотних і найважливіших показників. Джерелами утворення власного капіталу є внески власників підприємства у вигляді грошових коштів і інших активів та нерозподілений прибуток.

До складу власного капіталу включаються (п. 4.20-4.23 Концептуальної основи):

- кошти, унесені акціонерами (зарєєстрований або статутний капітал);
- нерозподілений прибуток;
- резерви, які відображають асигнування нерозподіленого прибутку.

В міжнародній практиці виділяють нормативні резерви, тобто передбачені законодавством (в Україні таким є, наприклад, резервний капітал) та ненормативні (створені на основі рішення власників підприємства, наприклад, фонди соціального чи виробничого розвитку підприємства), а також резерви, які відображають коригування збереження капіталу (до них можуть належати суми дооцінок або сума емісійного доходу) [2].

До власного капіталу належать статутний капітал, капітал в дооцінках, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал, вилучений капітал. Зміст цих складових власного капіталу представлено в табл.

Для обліку власного капіталу призначені рахунки 4 класу.

Зарєєстрований капітал – це сукупність вкладів (у грошовому виразі) учасників у майно при створенні підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами [4, с.215]. Для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного та іншого зарєєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства, а також внесків до оголошеного, але ще не зарєєстрованого статутного капіталу призначено пасивний рахунок 40 «Зарєєстрований (пайовий) капітал» [3, с.150]. За кредитом рахунку 40 «Зарєєстрований (пайовий) капітал» відображається збільшення зарєєстрованого і пайового капіталу, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не зарєєстрованого статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення).

Структура і зміст власного капіталу

№ з/п	Стаття власного капіталу	Зміст
1	Зареєстрований (пайовий) капітал	– Зареєстрована вартість акцій для акціонерних товариств або сума оголошеного статутного капіталу для інших підприємств, що зафіксована у статутних документах; – сума пайових внесків фізичних і юридичних осіб, якщо це передбачено статутними документами; – інший зареєстрований капітал; – внески до незареєстрованого капіталу
2	Капітал в дооцінках	Сума дооцінки (уцінки) необоротних активів та фінансових інструментів
3	Додатковий капітал	– Сума перевищення вартості продажу акцій над їх номінальною вартістю (емісійний дохід); – додаткові внески засновників без прийняття рішення про зміни розміру статутного капіталу; – накопичені курсові різниці; – вартість активів, безоплатно отриманих підприємством від фізичних або юридичних осіб; – інші види додаткового капіталу
4	Резервний капітал	Сума резервів, створених підприємством відповідно до чинного законодавства або статутних документів за рахунок нерозподіленого прибутку
5	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Сума нерозподіленого прибутку поточного і минулих років, а також використаного у звітному році прибутку; сума непокритих збитків поточного і минулих років
6	Неоплачений капітал	Заборгованість власників (учасників) за внесками до зареєстрованого капіталу
7	Вилучений капітал	Вартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у своїх акціонерів, учасників

Капітал у дооцінках – це суми дооцінки активів підприємства. Облік і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) призначено пасивний рахунок 41 «Капітал у дооцінках». Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо. Збільшення капіталу в дооцінках відображається за кредитом цього рахунку. Залишок на ньому лише кредитовий. Він зменшується у разі уцінки та вибуття активів або зниження їх корисності.

Додатковий капітал – це сума внесків засновників понад зареєстровану частину, які пов'язані з придбанням корпоративних прав. Узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про суми дооцінки активів; вартість необоротних активів отриманих безкоштовно та інші види додаткового капіталу здійснюється на пасивному рахунку 42 «Додатковий капітал» [8, с.241]. За кредитом рахунка 42 відображається збільшення додаткового капіталу, за дебетом – його зменшення.

Резервний капітал – сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства [7, с.204]. Для обліку резервного капіталу призначений пасивний рахунок 43 «Резервний капітал», на якому за кредитом відображають створення резервного капіталу, а за дебетом – використання створених резервів для покриття непередбачених витрат, збитків, для оплати боргів підприємства у разі його ліквідації. Рахунок призначений для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу підприємства, створеного відповідно до чинного законодавства та установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку [8, с.253].

Нерозподілений прибуток – це накопичена сума чистого прибутку за вирахуванням всіх збитків та дивідендів, виплачених акціонерам. Непокритий збиток – це сума непокритого збитку

поточного року минулих років. Рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» використовують для обліку нерозподілених прибутків чи непокритих збитків поточного та минулих років, а також використаного в поточному році прибутку. Цей рахунок є активнопасивним. За кредитом рахунку відображається збільшення прибутку від усіх видів діяльності, а за дебетом – збитки та використання прибутку [6, с.279].

Вилучений капітал – це вартість акцій власної емісії, викуплених товариством у своїх акціонерів, або частки, викуплені товариством у його учасників. Викуплені власні акції обліковуються за фактичною собівартістю їх придбання [5, с.341]. На рахунку 45 «Вилучений капітал» здійснюється облік вилученого капіталу при викупі власних акцій (часток) у акціонерів з метою їх перепродажу, анулювання (зменшення статутного капіталу) тощо. Цей рахунок є активним, за дебетом відображається фактична собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених господарським товариством у його учасників, за кредитом – вартість анульованих або перепроданих акцій або часток [3, с.156].

Неоплачений капітал – це сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Рахунок 46 «Неоплачений капітал» призначено для узагальнення інформації про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства. Він – активний рахунок. За дебетом цього рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, за кредитом – погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу. Після здійснення всіх внесків учасниками сальдо на рахунку 46 не залишиться [9].

Власний капітал є дуже важливою категорією на будь-якому підприємстві, оскільки необхідною умовою діяльності підприємства є саме наявність початкового капіталу. Найскладнішим завданням, яке здійснюється у процесі прийняття фінансових рішень є вибір оптимізаційної структури власного капіталу, яка передбачає оптимальне співвідношення власних і залучених джерел підприємства. Спостерігаючи організацію обліку власного капіталу, можна зауважити, що є певні недоліки, зокрема:

- 1) відсутній пункт про облік власного капіталу в наказі про облікову політику;
- 2) відсутність окремого нормативного документу (стандарту) для обліку власного капіталу;
- 3) відсутній рівень співвідношення величини складових власного капіталу;
- 4) відсутність нормативно-методичних рекомендацій щодо обліку власного капіталу.

Найкращим вважається такий фінансовий стан підприємства, коли в його структурі перевищує частка власного оборотного капіталу.

Інформація про капітал наводиться у Балансі та Звіті про власний капітал. У першому розділі пасиву Балансу відображаються складові капіталу в класифікації НП(С)БО 1 станом на кінець звітного періоду. Більш детальна інформація про складові капіталу та рух окремих його частин наводиться у Звіті про власний капітал

Досконала система складання фінансової звітності повинна базуватись на достатньо деталізованій інформації по рахунках капіталу, для чого необхідним є застосування додаткових субрахунків або аналітики, пристосованої до особливостей діяльності підприємства. Необхідними елементами забезпечення формування достовірних даних для фінансової звітності є погодження розділів облікової політики відносно власного капіталу з іншими розділами.

Висновки. Отже, власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі. Облік власного капіталу на підприємствах різної організаційно-правової форми має свої особливості. Дослідження таких особливостей є важливим елементом удосконалення методології обліку власного капіталу. Система обліку власного капіталу, що існує в Україні на даному етапі, має недоліки. Нормативно-правові акти, які регулюють операції з власним капіталом, мають законодавчі прогалини у своїй структурі. Виходячи із вищевикладеного, можна зробити висновок, що проблеми формування та обліку власного капіталу є дуже актуальними і потребують подальшого дослідження.

Література.

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 та зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28.02.2013 р. за № 336/22868.
2. Концептуальна основа фінансової звітності документ 929_009, прийняття від 01.09.2010 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009
3. Скоробагатова Н.Є. Бухгалтерський облік: [Навч. посіб.]. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 248с.
4. Сकिрипан О.П., Палюх М.С. Фінансовий облік: [Навч. посіб.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2008. 407 с.
5. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко І.Ю., Ямборко Г.А. Фінансовий облік: [Підручник]. К.: Лібра, 2005. 976 с.
6. Давидюк Т.В., Манойленко О.В., Ломаченко Т.І., Резніченко А.В. Бухгалтерський облік : [Навч. посіб.]. Харків, Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392 с.
7. Шара Є. Ю., Соколовська-Гонтаренко І. Є. Фінансовий облік П. [Навч. посіб.]. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 308 с.
8. Акімова Н.С., Топоркова О.В., Наумова Т.А., Ковалевська Н.С., Янчева І.В., Янчев В.В. Бухгалтерський облік: [Навч. посіб.]. Х. : «Видавництво «Форт», 2016. 447 с.
9. Облік зареєстрованого (пайового) капіталу, неоплаченого та вилученого капіталу. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://obikstbo3k.wordpress.com/теоретичний-матеріал/модуль-6/т-10-обліквласного-капіту/л-1-облік-зарєєстрованого-пайовогокап/>

УДК 35.088

**ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
ІМІДЖУ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ**

**ORGANIZATIONAL CULTURE AS A MEANS
OF FORMING THE IMAGE OF A STATE INSTITUTION**

БОНДАРЕНКО Б.О., ЮЖНА В.І., студенти*
**Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка**

У статті наведені теоретичні узагальнення змісту організаційної культури, аналіз організаційної культури як засобу формування іміджу державної установи, визначення проблемних питань та розробка системи заходів щодо їх удосконалення. Висвітлено фактори впливу на формування організаційної культури державної установи. Запропоновано розробити інструментарій організаційної культури, яка б забезпечила формування позитивного іміджу державної установи.

Ключові слова: організаційна культура, імідж, державна установа, моральні цінності, етичні норми.

The article presents theoretical generalizations of the content of organizational culture, analysis of organizational culture as a means of forming the image of a state institution, identifying problematic issues and developing a system of measures to improve them. Factors influencing the formation of organizational culture of a state institution. It is proposed to develop a toolkit of organizational culture, which would ensure the formation of a positive image of the state institution.

Key words: organizational culture, image, state institution, moral values, ethical norms.

* Науковий керівник – Подольська О.В., к.е.н., доцент